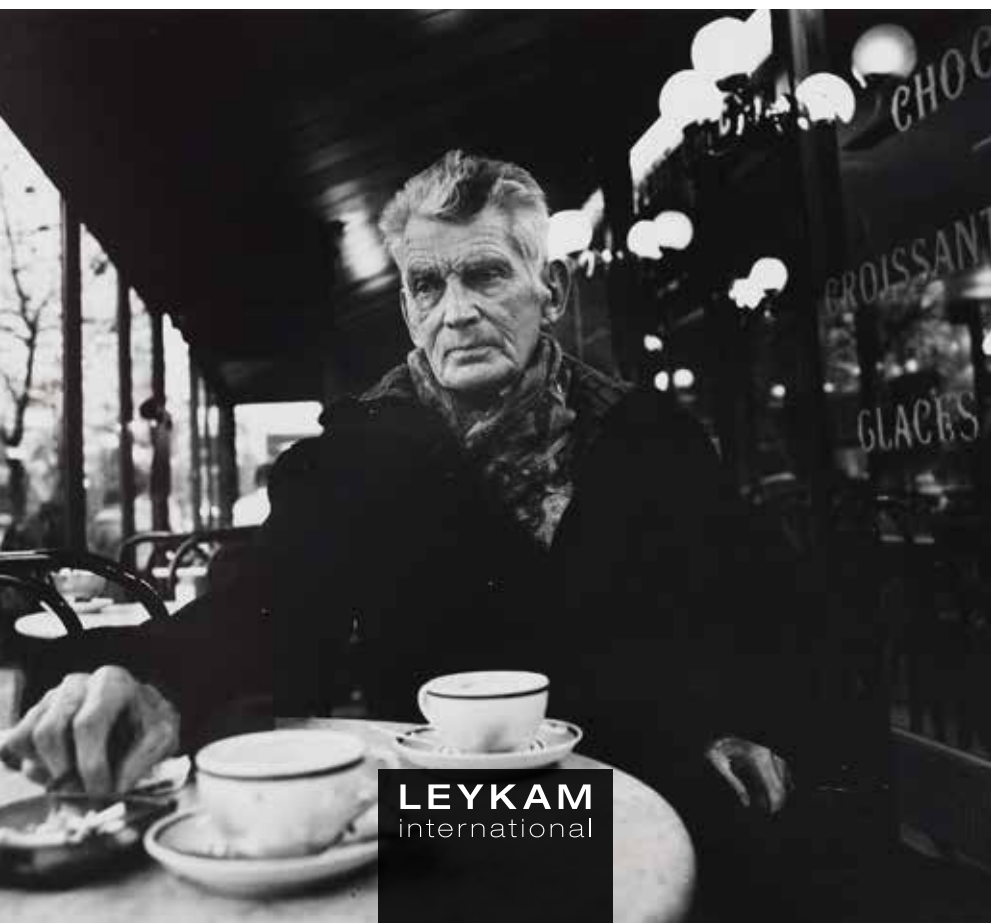

Maylis Besserie

Treća dob

LEYKAM
international

Maylis Besserie
TREĆA DOB

LEYKAM international

NAKLADNIK
Leykam international d.o.o., Ilica 42, HR-10000 Zagreb
www.leykam-international.hr

ZA NAKLADNIKA
Jürgen Ehgartner

UREDNIKA
Eugenia Ehgartner

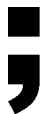
PRIJEVOD S FRANCUSKOGA
Mirna Sindičić Sabljo

LEKTURA
Neli Mindoljević

© Leykam international d.o.o., Zagreb 2025.
Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati, fotokopirati
ni na bilo koji drugi način reproducirati bez
nakladnikova pismenog dopuštenja.

Original title: *Le Tiers Temps* written by Maylis Besserie
Original publisher: © Éditions Gallimard, Paris, 2020.

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske
i agencije Centre national du livre (CNL) – Paris.

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
i medija
Republik
of Croatia
Ministry
of Culture
and Media

ISBN 978-953-340-217-8

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne
i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001277291.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI
© John Minihan / National Portrait Gallery, London

FOTOGRAFIJA AUTORICE
© Francesca Mantovani © Gallimard

GRAFIČKO OBLIKOVANJE
Tvrtko Gregurić

TISKARA
Denona d.o.o., Zagreb
Tiskanje dovršeno u kolovozu 2025.

Maylis Besserie

TREĆA DOB

roman

S francuskoga prevela
Mirna Sindičić Sabljo

Zagreb, 2025.

*Samo jedna ivančica u dvorišnom vrtu.
Za nju.*

PRVI ČIN

U Trećoj dobi

Pariz, 25. srpnja 1989.

Umrla je. Na to se moram neprestano podsjećati: Suzanne nije u sobi, nije pored mene, nje više nema. Pokopana je... No jutros sam, svejedno, pod mojim starim pokrivačem imao osjećaj kao da je još uvijek tu – da nije pokopana, ni mrtva – da je tu, pod pokrivačem, privijena uza svog starog Sama. Uostalom, upravo zato što je ona tu, privijena uz moje stare kosti, ispružena uz moj jadni kostur, znam da ni ja još nisam pod zemljom.

Ipak mi je pomalo hladno. Kost i koža sam. To mi je majka neprestano govorila. Trčao sam bez prestanka dok sam bio dijete, po ulicama, po pustopoljinama, trčao sam ne bih li se ugrijao, bio sam premršav. Trčao sam kako ne bih čuo May koja mi govori da sam kost i koža. Trčao sam. Jednoga sam dana toliko dugo trčao da sam otišao zauvijek. Preko mora. Daleko od May.

Suzanne je dugo vremena trčala uz mene. Kroz šumu, po trulom i vlažnom lišću, po korijenju ukopanu ispod stabala. Trčali smo, s vjetrom za leđima koji nas je gurao sve dublje u noć. Plašio nas je šum naših

koraka na lišću. Pa smo zbog straha trčali još brže. Suzanne su boljale noge, no trčala je i dalje. Bockalo nas je trnje kupina. Moji su koraci odzvanjali o zemlju, osjećao sam kako mi srce lupa, kao i Suzanneino. Suzanne se pridržavala za moje rame, za moj ogrtač, pridržavala se za mene, htjela je da podignem njezine iscrpljene noge. Zemlju je nosila na nogama, poput tereta, poput olova, toliko tešku da bi se potplati raspali.

Više ne osjećam svoje noge. Trčim za sebe i za Suzanne. Po jedna noga za svakog. Nošen strahom. Ona je mene tako dugo vukla za sobom, bila je iscrpljena, mrtva iako još uvijek na nogama. Svršetak trke. Suzanne je mrtva. Nije pored mene. Pustila je moj ogrtač. Suzanne me napustila.

Hladno mi je pod pokrivačem. Danas je petak, mislim. Iz kreveta vidim samo platanu kojoj otpada lišće. U Dublinu bih čuo krikove galebova. Grad im pripada i oni viču na njega, grde ga – posvuda. Okružuju tornjeve u Sandycoveu i u jatu se vraćaju do središta grada. Glasaju se i proždiru sve što im je na putu. Treba vidjeti kako ti predatori vrebaju. Vidim sam sebe, u Irskoj, kako ubrzavam korak. Moja se užurbana sjena odražava u rijeci Liffey, a galebovi su mi za petama. Činilo mi se da buku stvaraju moja koljena koja se sudaraju, no ipak je to bio zvuk mojih potplata na sivom kamenu. Poslije, kad bih došao posjetiti May – kad bih došao posjetiti svoju majku – galebovi bi bili još deblji. Prevrtali su ostatke tovara iskrcana na rijeci Liffey. Borili su se oko otpada iz kanti za smeće – pretjecali su sirotinju u tome; čak su i siromasima otimali ostatke.

U ulici Dumoncel ne čujem galebove. Ni Suzanne više ne čujem. Ništa više ne čujem. Čujem samo ono što sam već čuo.

Hladno mi je pod pokrivačem. Trebam misliti na neku pjesmu.

*Bid adieu, adieu, adieu,
Bid adieu to girlish days**

Joyceov glas. *It warms my heart.* Joyceov glas pod mojim starim pokrivačem. On stvara glazbu, čak i kad piše. Pod klavirom njegova stopala lete od jednog do drugog pedala. Joyce stvara glazbu i pjeva s naglaskom iz Corca. Naglaskom svoga oca. Svojim dobro očuvanim tenorom. Pjeva za prijatelje: Jolasove, Gilbertove, Léonove. Pjeva za Nino. Slušam ga pripit pod stolom. Kuća vibrira, neka djevojka pleše. To je njegova kći, Joyceova kći: Lucia. Zatvaram oči. Kad Joyce završi izvedbu, ustaje na tri noge: svoje i štap od jasena. Pozdravlja i odmah zatraži nešto za piće. Ipak je on Irac.

Imao sam navadu piti u Grogan's pubu u ulici South William. Ondje bih se nalazio sa svojim prijateljem Geoffreyjem, Geoffreyjem Thompsonom. Uvijek je bio okružen s nekoliko na šank naslonjenih ministranata. Našao bih se s njima i pili bismo zajedno. Sjećam se, zimi bi gosti bili sklupčani uza šank poput vrabaca na bodljikavoj žici. Običavali su pored sebe odložiti svoj šešir ili kapu, kako bi mogli na miru piti. Volim Grogan's pub. Pod i zidovi obloženi drvom, kroz prozore

* James Joyce, *Bid adieu, Ars musica*, Pariz, 1949.

s oslikanim staklima prolaze plave i narančaste zrake svjetla. Sjećam se istovjetno odjevenih gostiju: bijela košulja, prsluk s dugmadi, jakna i crne cipele. Geoffrey je nosio brkove. Guste brkove iz kojih bi kapalo kad bi pio. Kad bi bio u pubu, na licu bi imao večernji sretan izgled lica. Geoffrey je dobar drug. Ondje se muškarci šale ne usuđujući se pogledati jedan drugom u oči. Smiješni su i sramežljivi. Smiješni su, ali to se u njihovim očima ne vidi. Gledaju u daljinu dok se šale. Zure u boce od bijela stakla na policama ili u krigle ukrašene ostatcima piva. U Dublinu sve zastrašuje, sve je zabranjeno. Otišao sam. Trčeći.

MEDICINSKO IZVJEŠĆE

Dosje: 835689

G. Samuel Barclay Beckett
83 godine
Visina: 1,82 m
Težina: 63 kg

Interk. 1

Gospodin star 83 godine, pisac, uputio ga je dr. Sergent, njegov prijatelj, zbog emfizema i opetovanih padova praćenih gubitkom svijesti.

U obitelji g. Becketta (s majčine strane) postoji povijest oboljelih od Parkinsonove bolesti.

Nakon pada u kuhinji, 27. srpnja 1988., supruga ga je pronašla u besvjesnu stanju. Primljen je u bolnički centar u Courbevoie, pretrage nisu otkrile ni frakture ni krvarenje. Potom je premješten u bolnicu Pasteur, kako bi se utvrdio uzrok gubitka ravnoteže.

Do danas nisu uočena tri uobičajena simptoma Parkinsonove bolesti: tremor u stanju mirovanja, usporeni pokreti (akinezija), ekstrapiramidalna rigidnost. Ipak, motorički simptomi (ukočenost mišića i posturalna nestabilnost) navele su ekipu neurologa u bolnici

Pasteur da posumnjaju na atipični, ili pridruženi, oblik bolesti. Pacijent također otkriva da osjeća poteškoće pri pisanju (mikrografija) i držanju olovke.

Njegovo „fragilno fizičko” stanje navelo nas je da mu predložimo boravak u domu za starije osobe s medicinskom skrbi.

U Trećoj dobi boravi od 3. kolovoza 1988. godine. Njegova je supruga u međuvremenu preminula. Ozbiljno pothranjen pri dolasku, no hiperkalorijska prehrana, intravenozno hranjenje i oksigenoterapija poboljšali su njegovo opće stanje. Ima dopuštenje za samostalne izlaske iz rezidencije radi odlaska u šetnju, za suha vremena, kad se za to osjeća sposobnim.

BILJEŠKE NJEGOVATELJICA GOSP. BECKETTA

Nadja, bolničarka:

Gospodin Beckett strogo se pridržava svoga dnevnog rasporeda. Čita i piše navečer pa zato ustaje kasno. Obično odlazim u njegovu sobu na kraju smjene, između 9:45 i 10 sati, kako ga ne bih ometala.

Ne prima infuziju i sposoban je sam se odjenuti i obaviti toaletu.

Pacijent je vrlo šutljiv i pristojan u ophođenju s osobljem.

Na vlastiti zahtjev obroke jede u svojoj sobi i ne sudjeluje u aktivnostima koje su korisnicima na raspolaganju.

Kad se osjeća dobro, početkom poslijepodneva napušta ustanovu i odlazi u šetnju preporučenu od fizioterapeuta (15-20 minuta). Često krajem popodneva prima posjete. Pije manje količine alkohola. I dalje puši.

Plan njege:

- Hiperkalorična prehrana na usta do povratka na normalnu krivulju težine.
- Oksigenoterapija, protok 1 do 2 litre u minuti.

U Trećoj dobi

26. srpnja 1989.

U vrtu sam. Ne znam možemo li to uistinu nazvati vrtom, no ja se nalazim „u vrtu”. Tako ga ovdje nazivaju. Koristim ime koje mu je dano. U vrtu je travnjak od zelene neklizajuće plastike. Po tom lažnom travnjaku hodamo kao da je pravi, a ipak to nije jer se po njemu ne možemo ispružiti. No, zahvaljujući njemu, ipak se nalazim u vrtu.

Jutros su mi noge klimave. Čovjek koji svakoga dana dolazi vježbati moje noge rekao mi je: *Gospodine Beckett, jutros su Vam noge klimave*. No ipak sam odradio vježbe. Napravio sam ih najbolje što mogu. Podignuo sam nogu, spustio sam je. Ponovio sam to nekoliko puta, onoliko puta koliko je od mene to tražio. Isto sam napravio i s drugom nogom. S drugom je bilo teže. Podignem i nju, ili barem to odlučno pokušavam učiniti, no ona se opire. Ipak je podignem i ponovno spustim. Ne uspijevam i pokušam ponovno. Unatoč svemu, uspijevam hodati. Zapravo, možda je pretjerano reći hodati. Pomaknem jedno stopalo, nekoliko ga centimetara udaljim od drugog, dok se ne nađe ispred

njega. Moje se noge kreću brzinom puža, ali ja hodam. Ne vrlo uspješno.

U podnožju zida nalazi se komadić lažne trave. Fragment travnjaka. Po njemu se šećem, kad su mi noge klimave. Ponekad se bolničarka Nadja sa mnom šeće po umjetnom travnjaku. Njezina se kosa sjaji, mora da na nju stavlja neko mirisno ulje. Namirišem ulje kad me uhvati pod ruku, poput ostarjela supruga. Osjećam ga kad okrzne moj stari kostur kako bi mu pomogla da se pokrene. Osjećam ga. O čemu razmišlja kad me uhvati za moju ukočenu ruku, dok je kao sova gledam iza mojih velikih naočala? Ne znam. Radi svoj posao. Ljubazna je. Ako je zamaram, ne pokazuje to. Njezinu kosu namirišem izdaleka. Ne približavam joj se – od nelagode zbog onog što bi ona mogla namirisati. Puštam svoju ruku da visi, nadajući se da će je uhvatiti. To se ne zbiva svakoga dana.

Visoki zid okružuje vrt. U ulici Ulm nije bilo zida, samo visoka zaštitna ograda. Morao sam preskakati ogradu. Preskakao sam ogradu kad bih išao piti. Pio sam i preskakao ogradu. Preskakao sam je u oba smjera. Pri odlasku i po povratku. Po povratku nešto manje elegantno, no ipak sam je preskakao. Pio sam s prijateljem Tomom. Nikad prije sedamnaest sati. Kategorički imperativ. Pio sam u bistrou Cochon de Lait likere Curaçao, Fernet-Branca, Real-Porto. Pijan kao čep. Toliko da bih izgubio naočale, upadao u najsitnije rupe, posrtao – pustinjak koji je prekinuo vječnu tišinu na koju se zakleo. Pijani idiot, razdragani pijanac. Duše oslobođena teška tereta. Lagan, tako lagan. Da sam samo poslušao svog oca, mogao sam provoditi sretne dane u Guinesseu, ozaren i perspektivni pivar.

U raju mjehurića. Jao. Sad kad sam gotov preplavljuju me sjećanja. Sad kad više ni pisati ne znam. Kad više ne pišem. Gotovo uopće ne.

Imao sam navadu piti i s Joyceom. Iz lijepih čaša. Pili bismo uvečer, u doba kad se blago vraća u staju, ogromne količine bijeloga vina Fendant-de-sion. Joyce je sve obratio na svoj nektar – onaj koji ga je podsjećao na *urin nadvojvotkinje*, kako bi govorio. Joyce bi sve obratio. Joyce je bio istinska vojvotkinja.

*If anyone thinks that I amn't divine
He'll get no free drinks when I'm making the wine
But have to drink water and wish it were plain
That I make when the wine becomes water again.**

Gospode Bože, ovaj vrt zaudara na mokraču. Rijeka staračke mokraće curi po lažnom travnjaku. Da je pravi, trava bi požutjela. Srećom, od plastike je. Zadržao je svoju boju. Kratko zalijevanje vodom i više ničega nema. No miris se ne može suzbiti. Ništa se ne može učiniti, u svakom slučaju.

U vrtu drhtim zbog pomisli da će me tko odvesti. Bojim se da će mi netko reći: *Gospodine Beckett, malo ću Vam pomoći*. Da će me uhvatiti pod ruku, kao da sam stara teta koju šeću po vrtu. Kojoj pokazuju cvijeće. Ili oblake. Strepim od dodira. Uvijek očekujem najgore

* Ako tko misli da nisam božanskog roda, fino, Nema mu besplatnog pića kad budem pravio vino, Nego će piti vodu žudeć da istog je kova Kao i ona kad vino u vodu pretvorim snova. (James Joyce, *Uliks*, prev. Luko Paljetak, Otokar Keršovani, Opatija, 1991., str. 22-23.)

kad me netko dodiruje. Ipak, nekoć su me često dodirivali. Peggy me je, primjerice, stalno dodirivala. Žustro me dodirivala. Zgrabila bi me kao što ratnik uhvati konjsko sedlo prije nego se popne na njega. Ščepala bi me svojim snažnim rukama. Objesila bi se za moje meso, odvajala ga od kostiju i nosila poput trofeja. S takvim bi me entuzijazmom obujmila... Ne znam što je to bilo. Je li to bila prava ljubav. Ali ona se za mene hvatala noktima. Uхватила bi se za mene, volio sam to. Želim reći, prepuštao sam se. Ako sam joj dopuštao da to radi, mora da mi se to sviđalo. Zasigurno. Sviđalo mi se što se noktima hvata za mene, prži mi površinski sloj. Da me odere poput kunića kojemu skidaju njegovu krznenu pidžamu, nakon što ga zatuku teškim kamenom. Da, volio sam to.

Bila je i ona cura u Foxrocku. Ne mogu se sjetiti njezina imena. Ona cura koja se zabavljala time da me štipa tijekom putovanja Dartom, prigradskim vlakom. Kad bi se ukrcao na kolodvoru u Glenagearyju, često bi već bila u njemu. Prilično slatka. Na irski način. Velika jedra cura – *a fine girl*. Sjela bi pored mene, niz leđa joj se slijevao slap kose. Jedra bi me cura bola svojim neustrašivim mesnatim prstima. Srednji prst i palac stavila bi među rebara, zarila nokte. Zanjštao bih. To ju je vraški zabavljalo. Početka te priče više se ne sjećam. Kako li je stekla tu naviku, naviku da me štipa? Nisam znao. Vjerojatno sam nešto rekao. Nešto opsceno. Često sam to činio sa strankinjama – želim reći, nepoznatim osobama. Govorio bih opscene stvari i ponekad bi me ulovili, pa čak i štivali. Vraški se zabavljala među mojim rebrima. Ja sam se ludo zabavljao među njezinim

bedrima. Bockao sam je, a ona je štipala mene. I Peggy me štipala. Što je na kraju boljelo.

BILJEŠKE O NJEZI BOLESNIKA

26. srpnja 1989.

Sylvie, njegovateljica (9 h do 18 h):

Ustajanje u 9:45. Za doručak šalica čaja i dva keksa.
Odjenuo se i oprao samostalno.
Fizioterapija od 10 do 10:20.

Ručak u sobi u 11:50:
Krem juha od gljiva
File bakalara s limunom, pire od mrkve
Kompot od crnog ribizla

Jede malo. Obogaćeni obroci (hiperkalorične desертne kreme umjesto voćnih sokova koje pacijent ne voli)

Šetnja do trga Alésia, zadihan po povratku.

Posjet njegove prijateljice gospođe Fournier. Dvije čaše viskija oko 17 h.

Nadja, bolničarka (18 h do 00 h):

Izvršno raspoložen krajem popodneva. Šali se.

Večera u sobi u 18:45:

Juha Polignac

Savojska salata s tjesteninom

Sir Rondelé s divljim biljem

Flan sa šumskim voćem

Ponoć, kraj moje smjene. Još uvijek sjedim za radnim stolom.

U Trećoj dobi

29. srpnja 1989.

U svojoj sam sobi. Interijer s krevetom, noćnim ormarićem, komodom, policama, minijaturnim hladnjakom koji mi je nabavila moja vjerna Édith, moja vjerna prijateljica. Nenadmašna prevoditeljica.

Ispred prozora, stol na kojem se može napisati nekoliko priča i telefon žućkasto-bijele boje. To je više manje sve. Ovaj bi se dekor svidio mojoj majci. Veseo kao i njezina soba – prava protestantska maštarija. Ta soba nije uistinu moja. Nije to moja soba. Tu me drže. Tu sad boravim, tu primam pisma. Iznad mog kreveta visi luster s tri žarulje, lancem pričvršćen za strop. Lanac prijeti popuštanjem pri svakom pokretu na višim katovima. Ako popusti, bit će to kraj. Nisam ja te sreće! Sruši li se, brzo bi me dokrajčio. Brzi kraj. Slučajna nesreća. Neočekivana. Ne događa se svakoga dana tako nešto. Nekoliko redaka u dnevnim novinama: *Oдавно nismo vidjeli ovakav napad na jednog Irca* (od njega je ostala samo sjena). Zasad je svjetlo još uvijek tu i lebdi iznad moga mlitavog mozga.

Kad upalim luster, oko osamnaest sati, moja soba podivlja. Na boju mislim. Svjetlo odgovara zidnim tapetama. Oslobađa ih. Prljavo žuta pretvara se u oker ili boju sljeza. Dok sjedim za stolom, oko osamnaest sati, promatram Mjesec, ako na nebu nema oblaka. Noć pada oko mene, kao na obali jezera Glendalough. Otac mi promrsi kuštravu kosu, u tišini. Promatramo kako pada noć, u tišini. Gledamo kako se smračuje i čekamo. Uvijek čekamo, dok svjetlost nestaje. *That's it*, kaže moj otac. To je to, uskoro je kraj. Ružičasti će oblaci nestati iza gorja Wicklow. Vrijeme je za povratak kući. Za silazak. Tama je izmijenila staze. Otac moju ruku omotava remenom i vodi me. Poput dva slijepca u šumi smo. Puštam da me remen vodi. Kako ne se bih sappleo preskačem preko korijenja. Beskrajna noć povezuje me s ocem, u tišini. Moj je otac poput sove u noći, mjesečina mu je dovoljna.

May je bijesna kad se vratimo. Pjeni se. Udara poput munje. Moja je majka uvijek takva kad se zabrine. Nekoliko minuta poslije, prije nego što noć padne na obale jezera Glendalough, prije nego što Mjesec zasja, May utihne. Sretna tišina. Tišina koja prethodi grmljavini.

Večeras je Mjesec crvene boje. Boli me noga: naginjem se preko svog stola kako bih promatrao crveni Mjesec. Medeni mjesec. U Joyceovoj sam sobi.

*Wait till the honeying of the lune, love!**

* James Joyce, *Finnegan's Wake*, 1939.

Sjedim sučelice njemu. Pod naočalama mu lijevo oko prekriva povez. Pod njegovim okruglim i debelim naočalama. Gledam ga ne znajući vidi li on mene. Elastična vrpca poveza razdvaja njegovu kosu iznad sljepoočnica. Gleda u daljinu. Možda u Mjesec. Medeni mjesec. Odjeven je u odijelo i košulju na pruge zakopčanu sedefastom dugmadi. Brkovi mu pristaju. Skrivaju njegove usne poput žandarskog šešira. Crta od dlake između usta i dna brade. Diktira, u jednom mahu. Prekriži noge, jedno stopalo podvlači pod drugo. Gledam ga i činim isto. Diktira. Ne znam vidi li me. Vid mu slabi, spušta oči. Možda samo vidi moju sjenu dok diktira.

Sjedimo poput dva druga pred rasutim listovima papira. Tipkam na pisaćem stroju. Riječi se sliježu na papir. Tipkam brzo. Netko kuca na vrata. *Entrez*. Lucia, njegova voljena kći, pozdravlja me. Ocu prenosi poruku i smiješi mi se na nestašan način. Lijepa je unatoč svojim očima. Oči joj nisu u istoj ravnini. Ne znam možemo li reći *paralelne* ili *nisu paralelne* kad govorimo o ravnini očiju. U svakom slučaju, Lucijine oči to nisu. Što je ne priječi da bude lijepa.

Lucia napušta Joyceovu sobu. I dalje na Joyceovu pisaćem stroju tipkam knjigu, *Work in Progress* sporo napreduje. Glazba jednog jezika, više jezika. Tipkam na njegovu engleskom preplavljenom Irskom. Stranicu po stranicu pljuje Irsku naših majki. Mayinu Irsku. Šalje je pod moje prste. Što je vrlo zarazno. Jezik prenosi zarazu. Dugo mi je trebalo da se od toga izliječim. Od Irske, od Joycea, od May. Od Joycea, od moje majke, od mog jezika. Jesam li uspio? Ne znam. Treba reći da smo na to osuđeni od rođenja: biti sinovi svojih očeva

i svojih majki. Roditi se pod njima. Pod May. Prilično ispod Joycea. Mogli bismo reći da je to loš početak. Ne kažem da sam napravio ono što je trebalo napraviti. Ne. Zasižno sam mogao i bolje. Biti oprezniji. Ili poduzeti drakonske mjere. Boriti se zlom protiv zla. Mogao sam ubiti May, primjerice. Ubiti svoju majku, ne bi to bilo tako teško. Tisuću sam puta imao priliku za to. Dovoljan bi bio mali jastuk. Držati čvrsto. U tišini. Svega nekoliko minuta. May ne bi patila. Ili ne predugo. Tako bih je poštedio duga života. Kad bolje razmislim, ne bi to bilo tako loše kao što se čini. Mislim i za nju. Neočekivano oslobođena.

May je bila bolničarka. Mogao sam iskoristiti trenutak umora, po povratku sa smjene, rano izjutra. Mogao sam okončati njezine i svoje patnje. Ne, kako bi stvari bile dobro odrađene, trebao sam je ubiti prije svog rođenja – naravno nemoguće. Ili pri porodu, zašto ne? To bi bilo savršeno. Milosrdno rođenje: svjetlost i noć. Naravno, najbolje bi bilo da ni moja baka nije ugledala svjetlost dana. Svi bismo bili zatrti u zametku. To bi bilo jednostavnije. Ali kronološki, treba to priznati, istinski nered.

Ne zamjeram joj. Ne zamjeram joj što se dugo održala na životu. Što se za život držala poput medvjedića za stjenovit obronak. Nije mogla znati. Uostalom, i ja sam se dugo održao na životu. Lutao sam po Dublinskom zaljevu, usred algi i tuljana. Da, hladno Irsko more prepuno je tuljana. Zaleđeno more. Samo se njima tu sviđa. Množe se kao štruce kruha, na Božju milost. Plode se kao morski zečevi. Izležavaju se na stijenama spremni da im pripadnici iste vrste ukažu čast. Tuljan, na francuskome *phoque*. Čudesna riječ, zar ne. Nisam

se nikada uspio na to naviknuti. Pravi užitak. Stvar je u sluhu, kad neko kaže *phoque*, ja čujem *fuck*. Psovka u Irskoj. Tu se ništa, gotovo ništa ne može učiniti, promijeniti. Način na koji izgovaramo *fuck*, u kraju iz kojeg dolazim – sa zatvorenim, u sebe povučenim *u*, da ne kažemo posramljenim – taj način izgovora riječi *fuck* podsjeća na jednog od najdebljih morskih sisavaca. Takav način izgovora ne budi želju. Ipak, u mojim sjećanjima, dalekim sjećanjima, ta stvar i nije bila tako loša. Ne uvijek, naravno. No nerijetko sam je vrlo pomno prakticirao. Ta je aktivnost dugo vremena bila među mojim najomiljenijim – uz kriket i vožnju bicikla, podrazumijeva se. Barem malo olakšava osudu nazvanu život. Uostalom, vrlo su se rijetko žalili na moje usluge. Rijetko se događalo da nisam pružio zadovoljstvo – barem ono trenutačno. Jadni razvratni starac. Bilo bi bolje da pođem na počinak. Da prestanem razmišljati, da prestanem pisati. Uostalom, više ne pišem. Preoblikujem. Parafraziram. Zabavljam se. S irskim engleskim, s francuskim, kako kad. Preokrećem ostatke. Primjerice, moj najnoviji, ili radije posljednji, tekst *Stirrings Still*. Pomislim, „hm, ovo na francuskome uopće ne bi zvučalo loše” – poput klinca nadvijena nad zadaćom iz latinskoga. Izvodim akrobacije s vlastitim jezikom; samo mi je to preostalo. Ne pišem, trabunjam. Povlačim se. Kad sam posljednji put pisao? Više ne znam. Odgovaram na pisma, dobar odgoj nalaže. Odgovaram razotkrivajući jadne ostatke samoga sebe. Stare prijatelje, engleske urednike obavještavam o novostima, drago im je što im se stari javlja, što se i dalje batrga. Kažu si „nešto je od njega ostalo”. Ostalo je tako malo. Prostori, proredi – bijela

pustinja. Preostalo mi je tako malo riječi. Izlizane su do srži. Ne bismo to pomislili, no riječi se mogu izlizati. Poput gaćica. Poput srca. Koliko mi ih je uistinu preostalo? Ne znam. Nekoliko u plastu stijena skrivenih igala. Ponovno plast sijena. Uvijek se iste riječi vrte i nestaju. Danas imam dojam da je list papira ogroman. I da se moje pero povlači kao prebijeno. Djelo starca. Sve zarazi. Čak i pisma. Naheren, kratki zapis, nalik brzjavu napisanu s dva prsta.

Dragi prijatelju, hvala za vašu – stop – Iskreno tvoj.

Ah, što je nobelovac rječit! Koja glupost. Bilo bi bolje da pođem na počinak, da ugasim svjetlo. Ako zaspim, možda ću se vratiti u ledeno Irsko more – okrepljujuće kupanje, kura pomlađivanja. Otvorit ću oči u vodi. Pustit ću da pocrvene od soli. Možda će ondje biti sirena, tko zna? Sanjat ću *phoque*.

PROCJENA SAMOSTALNOSTI GOSP. BECKETTA

30. srpnja 1989.

Gospodin Beckett može samostalno izvoditi radnje „ustajanje, sjedanje, lijeganje” (bez pomagala, oslanjajući se na obližnji namještaj: naslon fotelje, krevet, stol):

- bez potrebe da mu se kaže, podsjeti ga se, objasniti, pokaže
- kreće se u svim smjerovima
- ne dovodi se u opasnost
- kad god je to potrebno i poželjno.

Kreće se unutar životnih prostora u rezidenciji (zajednički prostori, restoran, dvorane za fizikalnu terapiju...):

- a da ga se ne usmjerava
- po svim zajedničkim prostorima sve do ulaznih vrata
- oprezno i u skladu sa svojim mogućnostima
- kad za time ima želju ili potrebu.

Nije izoliran i redovito izlazi van:

- a da mu se ne mora objasniti kako to napraviti
- sve do povratka u ustanovu

- znajući kamo ide, s ciljem i načinom prilagođenim svojim mogućnostima
- kad god se za to osjeća sposobnim.

K. L., psiholog